

Предраг ЈАШОВИЋ

ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ МИЛОРАДА РАДУНОВИЋА*

Анстракт: У овом раду говоримо о поезији за децу Милорада Радуновића, књижевника из Пећи који је потпуно неправедно маргинализован од стране српских књижевних историчара. У раду показујемо да је маргинализација стваралаштва овог аутора пре резултат некњижевних порива но аксиолошких мерила. Томе у прилог говори чињеница да је у области књижевности за децу присутан својим стваралаштвом у свим значајнијим прегледима, историјама и антологијама. Међутим, ту, на нивоу информативности и то о његовим првим радовима зауставља се интересовање књижевних историчара и критичара за песничку физиономију овог, по много чему, значајног књижевника са простора Метохије.

Кључне речи: Милорад Радуновић, књижевност за децу, поезија за децу, приче за децу, игрокази.

Милорад Радуновић¹ је написао преко двадесет књига, а од тога дванаест књига за децу и омладину: „Пољем гором“, приче

* Рад је написан у оквиру пројекта *Духовне појаве и стваралаштво српског народа на Косову и Метохији од XV до XX века* (број 148020), који је одобрило и финансира Министарство науке Републике Србије.

¹ Милорад Радуновић је рођен у Никшићу 21. 06. 1926. године. По Милорадовом рођењу, његов отац Милутин са супругом Иваном и шесторо деце прелази у Суви Луковац код Истока, где је добио шест хектара земље за ратне заслуге. Основно и средње образовање стицао је у Ђураковцу, Пећи, Приштини и Новом Саду. Филозофски факултет на групи за југословенске књижевности завршио је у Скопљу. Иако један од водећих интелектуалаца седамдесетих година прошлог века у Пећи, постојала је тежња да се као човек и књижевник маргинализује, потпуно искључи из актуелних токова српске књижевности. Примера ради истичемо да Милорад Радуновић није заступљен у лексикону *Савремени писци Косова и Метохије* (1998). Верујемо да разлог овог пропуста лежи у методологији одабира – приређивач је у писце Косова и Метохије рачунао само чланове

(1980), ово је његова прва објављена књига, „Пороснице“, поезија (1982), „Звездане кошнице“, поезија (1987), „Из торбака природњака“, поезија (1990), „Белокоса јутра“, проза (1990), „Глумурасти“, играчки (1995), „Уја“, сликовница (1998), „Песме загонетке“, поезија (1999), „Окићени дан“, поезија и проза (2000), „Морска колијевка“, поезија (2000), „Родила година сина до сина“, поезија (2001). Ту треба додати и престижну „Антологију српске приче за децу“ (1984) Слободана Ж. Марковића, где је наш књижевник заступљен са две приче „Луди Вукови,“ и „Пожар“².

Већ овај обиман корпус, као и низ награда које је добио широм СФРЈ, казују да би требало потпуније и аналитичније промишљати овај део његовог лирског корпуса. То је из два разлога. Први разлог се тиче својеврсне револаризације. Наиме, овај аутор је маргинализован, што због тога што је са поднебља Косова и Метохије, што због тога што је припадао осуђеној групи нове комунистичке мисли. Његовој маргинализацији је допринело и то што се читав живот оглашава из унутрашњости. Све то допринело је да књижевни критичари, као и књижевни историчари, имају половичне инфор-

Друштва књижевника Косова и Метохије. Истина, Радуновић никад није био члан овог друштва, али је члан Удружења књижевника Србије, где је статутом одређено да сви чланови покрајинских удружења књижевника по аутоматизму постају и чланови Удружења књижевника Србије. Према томе, Радуновић је постигао више. Опште је познато да ко може више увек може мање. Но, биће да је Радуновићу сметао „вишак“, и то се дешава.

Сасвим је сигурно да је Радуновић био и да јесте књижевна чињеница на Косову и Метохији. Даница Андрејевић, најозбиљнији познавалац српске књижевности на Косову и Метохији у другој половини XX века то доказује, јер га у свом опширном раду наводи од његове прве песничке збирке, као аутора овог поднебља. (Даница Андрејевић, „Савремена српска поезија Косова и Метохије“, Баштина, св. 20/2, Приштина-Лепосавић, 2006, стр. 257.) Даље, Радуновић је 1983. године у *Стремљењима* објавио поему *Мазија*. Ово је лирска белешка о страдању Срба са Косова и Метохије у Титовим казаматима од 1972. године. Објављивањем ове поеме могао је постати познат свима који су били заинтересовани за систематично сагледавање овог дела српске књижевности и погрома који су претрпели Срби јер су устали против Титове самовоље и шитарског зулума. На крају, своје прве књиге објавио је у приштинском „Јединству“.

Милорад Радуновић је један од ретких књижевника који је за свој књижевни рад био награђиван још седамдесетих и осамдесетих година прошлог века. Награђивање, литерарна присутност као интелектуално потврђивање, није ништа значило Титовим сеизима. То је био разлог више да све учине да се овај частан, поштен и ненаметљив човек заборави. И као што је данас те несрећнике надживео срам њиховог дела, тако је остала светлост поштења и чињења овог човека, који се ничим није дао поколебати у својој чврстој љубави према свом народу.

² Тренутно се његових шест књига налази у штампи.

мације о овом песнику.³ Опет, не треба заборавити да је он уз Ацу Ракочевића, Моша Одаловића и млађег Милутина Ђуричковића један од ретких писаца са Косова и Метохије који се приклонио литерарном изразу за децу и своје дело, стилски, мотивски и језички обележио косовским поднебљем.

Има и прегледа где је Милорад Радуновић сагледан као аутор, а не само као узгредно име и књижевна појава.⁴ Међутим, и ту се покушало са експликацијом поетике овог аутора на примеру једне – прве књиге иако је до објављивања поменутог прегледа имао седам објављених књига. Већ то, чини се, говори о лењости књижевних историчара са једне стране, и о централизацији/београдизацији аксиолошких вредности са друге стране.

Отуда наилазимо на ситуацију да је чувена Српска књижевна задруга 1988. штампала књигу Милорада Радуновића „Остала је реч“. Ова књига је истакнута као капитално дело за целокупну усмену културу српског народа. Другу књигу грађе са истог поднебља, од истог аутора данас не може да штампа, јер нема пара. Данас се ова књига чини мање значајном културној и научној јавности Србије!?

Ово је парадокс који може задесити само српску културу. Тим пре је парадокс већи ако знамо да је данас немогуће доћи до те грађе на терену. У Метохији, услед страшних шиптарских реперкусија које трају вековима, а уз помоћ полувековног комунистичког лудила, а крајем миленијума и НАТО слепила, Срба готово да нема. Ова грађа данас практично представља једини документ о вековном постојању Срба на овом простору. Но, пара за ту књигу Уредништво Српске књижевне задруге није могло наћи, јер, верујемо, има далеко значајније пројекте. То је прича о српској глупости без краја, па је овде нећемо експлоатисати, јер је далеко мање поетичке природе, но што је уско везана за индивидуалне мизерије оних који су опијени сопственом величином.

За Радуновићеву поезију намењену деци истичемо неколико врло битних тематских и поетичких карактеристика. Што се тематике тиче можемо констатовати да нема теме из дечјег окружења,

³ Управо зато смо ми у пар наврата иступили са темом „Књижевност за децу у Поморављу“ како би скренули пажњу да је тај корпус на овом поднебљу далеко обимнији него што се мисли. Овим радом показујемо да је Милорад Радуновић књижевна чињеница која припада ширем књижевном простору штокавских говора. Видети о томе у књизи: „Транспозиције књижевности за децу“, Багдала, Крушевац, 2008, стр. 46–63.

⁴ Драгољуб Јекнић, „Српска књижевност за децу, историјски преглед 2“, МАК, Београд, 1998, стр. 231.

интересовања и живота уопште коју Радуновић није обрадио. Пре-васходно његову песничку преокупацију чини интересовање за природу и све што природу чини животворном. У том смислу његову поезију можемо посматрати као еколошки плебисцит источен из индивидуалног осећања природе.

Тај осећај за природно, Радуновић носи из свог завичаја. Осећај за природу је уско везан за језик чије семантичко и синтаксичко богатство Радуновић црпи из усмене поезије. У његовом песничком изразу виталност језика и виталност описаног налазе идеалну меру на нивоу естетичке организације лирски проосећаног и емотивно проживљеног.

Поред животног окружења детета, куће, вртића, школе, музеја, урбаних површина и здања, природе, флоре и фауне, Радуновић се врло успешно позабавио промишљањем времена у лирском дискурсу. Песничка збирка „Родила година сина до сина“, (2001) представља лирску обраду годишњих доба. Радуновић је дао дванаест слика четири годишња доба, онако како их је он у свом детињству доживео и проосећао.

Сама збирка је оригинално структурирана. Радуновић није пред децу сасуо песме о редоследу месеци и годишњих доба. Напротив, он је пробао уводном песмом „Пра-пра-пра-баба“ да их уведе у етимологију, искон бића српског језика. У лирску причу о месецима, Радуновић овако уводи рецепцију:

„Док се календар нови
још није догодио
сваки је месец млађи
пô века свога био.“

Радуновић је овако кренуо у приповедање једне лирске бајке о годишњим добима. Тако децу уводи у трајање српског језика, али и у трајање српског бића. Казујући им благо, сетно, надахнуто и топло о заумним праименима месеца – *коложсег, сечко, дерикожа, лажитрава, травен, трешњар*, итд., подсећа их на живот прадедова.

Тако деци скреће пажњу да је овај живот живљен далеко пре њих и да је њихово трајање обележено језичким наслеђем. Ево како то „приповедање“ изгледа у песми:

„Устајала је рано
ова старица лепа.
окупи праунучад,
– учи их, па им тепа:

'БОГОЈАВЉАНЧЕ моје,
пахуљо, КОЛОЖЕГУ,
ваздан си на санкама
по цичи и по снегу!'

'Где си СЕЧКО, био?
СРЕТЕНЧЕ мало, мило,
теби су руке хладне!
Дођи сад баби у крило!'

Ови стихови представљају „увод“ у поднасловне песама. Песма „Док беху мали“ представља практично разрешење загонетке, која је дата као завршна песма у збирци. Тако је структура збирке у целини заокружена. Остварено је оно што Виктор Шкловски одређује као *отезану форму*. Рецепција је третирана као живи организам који мора да саучествује у разумевању збирке, а само разумевање је понуђено од познатог ка непознатом. Садржина ове збирке потврђује се у сфери сазнајног, пре свега језичког бића и испуњава своју сврсисходност.

„Песме загонетке“ (1999) би такође могле имати велики утицај на развој асоцијативног размишљања код деце. Ове песме-мозгалице рађене су према угледу на загонетке из усменог стваралаштва. Од њих се разликују по сложености, јер су далеко сложеније. Разрешење већине песама-загонетки помажу илустрације. Међутим, без илустрација, многе од загонетки би било немогуће решити, тим пре што својом асоцијативношћу поред понуђеног одговора, могу упућивати на нешто друго. Рецимо загонетка где је решење телевизор, асоцира и на интернет или рачунар.

Зато су ове песме непрецизне да би их деца непосредно користила, али би у настави, уз пратњу учитеља или наставника српског језика, биле идеално помоћно средство, било као увод у предавање, било као рекапитулација/обнављање наученог. У првом случају би наставник преко заједничког тумачења загонетке довео ученике до решења онога што ће бити наставна јединица, а у другом би преко поступног решавања обнављали научено.

Приче за децу

Радуновић се први пут читалачкој јавности представио збирком приповедака за децу „Пољем гором“ (1980). Ова збирка прича је похвално дочекана од стране књижевне критике. Истицан је и Радуновићев искорак у погледу форме и жанра у приповедачком корпусу књижевности за децу. Драгољуб Јекнић пише: „Милорад

Радуновић се такође специјализовао за најкраће прозне форме: запис и цртицу. Да тај посебни вид приповедања, споља ограничен, ограђен као приповедачки приступ и захват, у смислу развијености приповедања, ширине и обухватности суштине постојања света о коме се говори, може бити шири и развијенији од спољне жанровске ограничености, управо показује књигом 'Пољем гором'⁵ – закључује Јекнић.⁵

Да је било мало више слуха за стваралаштво Косова и Метохије, Милорад Радуновић би данас био један од значајнијих приповедачких представника са ових простора, па и шире. Но, иако у српској књижевности нисмо имали развијену кратку причу за децу, његове приче остају по страни. Његове приче су биле награђиване најчешће првим, а ређе другим и трећим наградама, од стране уредништава најзначајних књижевних листова за неговање књижевности за децу. Ни то није допринело да се историографи дубље интересују за Радуновићево дело и да му одреде место у историји књижевности за децу које му заиста припада и према квалитету и према квантитету оствареног.

Данас знамо да је прва Радуновићева прича награђена на *Петом књижевном конкурс* Просветног прегледа и *Књижевног клуба просветних радника Србије* 1974. године. То је била прича „У леденој гори“. Остале награђене приче су: „Гусан теке Анђе“, „Превара“, „Сребрно јутро“, „Мајка“, „Прва награда“, „Свици“, „Птица на таблици“, „Пријатељство“, „Срнава“, „Дивљи голубови“, „Моја златна рибица“, „Чаробница из Басногоре“, „Писмо с печатом“, „Зимско јутро“, „Трешња“, „Игра“, „Ранка“, „Бреза“, „Лепа јесен“, „Пјевачице“, „Дједова очица“, „Два цака“, „Станари једног лифта“, „Велика среда и жути вук“, „Кашика са ратне стазе“, „Грипци“, „Несебични кос“, „Рођендански поклон“, „Кад слово личи на слињак“, „Сунцокрети“ и „Ваља ли опростити“. Из наведеног видимо да нити је мало његових награђених прича, нити је то била спорадична појава.

Основна карактеристика свих Радуновићевих прича садржана је у чињеници да су писане врло топло са дубоком наклоњеношћу деце свету и осећају за деце патње. Стил је у сваком сегменту структуре казаног прилагођен перцепцији деце предшколског узраста и основношколцима млађег узраста. Свака његова прича је усмерена ка томе да поучи.

⁵ Драгољуб Јекнић, „Српска књижевност за децу“, МАК, Београд, 1998, стр. 231.

Поука може бити различито структурирана. Она се може налазити на крају саме приче, као својеврсно наравоученије као у причама „Трешња“, „Гвожђани“ и „Заустављено време“. Поука може бити структурирана као посебан додатак причи, којим се разрешава њена загонетност („Конац“), а може бити и саставни део текста, као у причи „Вучје срце“, где нас приповедач подсећа да „и у најстрашнијим зверовима и у најопакијим људима тражимо по које зрнце добра.“⁶

Поука може бити трансцендирајућег карактера, као што је у причама „Пожар“ и „Ваља ли опростити“. Ту наилазимо на јединствен приповедачки поступак, где се крајевима прича само указује на узрок и последицу учињеног. Тако ће у причи „Пожар“, бити реч о узрочнику пожара: „Неко је шапнуо једно име. Брзо се сазнало да се један дечак због нечега често крио у сењаку. Тај дечак је сада највише био уплашен и узнемирен. Нешто је кришом извадио из цера и бацио у ватру.“⁷

У причи „Ваља ли опростити“ ситуација је другачија. Поука је садржана у последњој реченици главног јунака приче Миње: „Нисам могао, нека их нека порасту“⁸. Миња није могао да се освети свракама што су му односиле пилиће тако што ће им разрушити гнездо у побити сврачиће. Он ће бити одлучан у свом науму. Неће га задржати висина тополе нити непроходност кроз густо грање до гнезда, али изненадна писка голуждравих невиних сврачића и топлота њиховог тела међу прстима руке која је спремна да их тресне о земљу, била је довољна да младо срце дечака Миње омекша и поколеба у његовом суровом науму.

Дидактичка вредност Радуновићевих прича је неоспорна. Поред описаних поука, којима се остварује дидактичност, она се остварује и непосредно садржином целе приче. То је посебан случај са причама које се баве настанком појединих уссва, биљака и покушаја да се испуне поједини догађаји легендом тамо где је легенда изостала у народном предању, као што је случај са настанком опрезности, страха и дугих ушију код зеца („Дуг“). Такве приче су: „Трешња врапчара“, „Петао и кукурек“, „Рођаке репе“, „Пролеће“, „Јагоде“, „Дуг“, „Сојка“, „Конац“ и друге.

Дидактичност је остварена посебно у причама у којима се Радуновић бави промишљањем говора, слова, речи, гласова. Има читав низ таквих прича: „Глас“, „Слова“, „Писменост“, „Речи“, „Црвени

⁶ Милорад Радуновић, „Пољем гором“, Јединство, Приштина, 1980, стр. 83.

⁷ Исто, стр. 6.

⁸ Милорад Радуновић, „Дивљи голубови“, Српска књига, Рума, 2004, стр. 69.

путник“, „Гласови“ и на крају језички бисер, који по много чему асоцира на детињство Милорада Радуновића, прича „Нови светови“. Овим причама је Радуновић показао своју неисцрпну бригу за језик и његово очување и неговање. Пажљивим одабиром речи и структурирањем садржине приповетке, он је од научних, често досадних садржина, направио поучне занимљиве садржине.

Значајна поетичка карактеристика Радуновићевих прича за децу је садржана у њиховој бајколико и баснолико интонираној садржини. Поред прича у којима ће се бавити ратом годишњих доба, („Рат пролећа и зиме“) има ту и прича бајколике садржине са савременом тематиком („Превара“) за које би се тешко могло тврдити да нису непосредно везане за нашу техницизирану актуелност. Наилазимо и на приче фантастичне садржине које су новелистички означене, на пример у причи „Заустављено време“.

Лиричност исказа је једна од основних карактеристика Радуновићевог прозног исказа. Илустрације ради наводимо цртицу „Пролеће“ у целини: „Немирно Сунце је поцепало облаке и златом завејало снежну јелку. Јелка је хукнула у прозобле зелене прстиће и бацила грудву снега у заспали извор и њоме му отворила бистро око. Извор је потеко и подерао Зими хаљину. Јој, што је ружна зима без своје беле хаљине! Побегла је на највиши планински врх у загрљај ветровима. Сунце, извор и јелка остаће заједно све до јесени.“⁹

Лиричност Радуновић остварује и изузетним осећајем за описивање детаља у екстеријерном простирању: „Црвени комбајни су се заривали у златно руно лета. За њима су остајали ошишани пшенични брежуљци и светложуте коцке сламе. Јулски дан је горео, у суво шуштање се претварао. Лудовао је врели јужни ветар и уносио немир у већ суву крту летину. Жедно сунце је испијало зеленило из биљака, а оне су без њега малаксавале, у тубе се савијале. Сеоским путем кораци ознојених и ретких пролазника тупо пуфћу по прабини.“¹⁰ После овог статичног описа где доминира црвена и жута боја, жедно сунце и врели ветар уследиће пожар. Динамиком пожара и ужурбаности људи који гасе и енормног страха једног дечака успоставиће се равнотежа између два дела приче и оствариће се кохерентна приповедна целина.

Поред прича које су бајколике и фантастичне садржине, или оних којима се истиче снага маштоликог детињства, има доста прича које су реалистичне садржине („Зелена брада“, „Гусан тетке Анђе“, „Пожар“, итд). Ове приче су углавном везане за дечје не-

⁹ Милорад Радуновић, „Пољем гором“, стр. 68–69.

¹⁰ Исто, стр. 5.

сташлуке. Они су узрочници неугодних, претећих ситуација, које угрожавају егзистенцију („Зелена брада“, „Пожар“), или сећања на детињство и спољашње неугодности и страхове који су пратили одрастање („Гусан тетке Анђе“).

Наилазимо на ситуацију када наратор саопштава оно што је иницирало приповедање. Тако постајемо саучесници предисторије настанка приче. То је случај са причом „Рибе из Кујавче“. У овој причи у завршном пасусу, приповедач рецепцију уводи у приповедачеву перспективу *сад*, из које је он исприповедао догађај који му се давно догодио у детињству: „Од догађаја на Кујавчи прошло је много времена, а о њему никоме ништа нисмо рекли. Јуче сам са братом прешао преко Кујавче, па нас успомене на овај догађај одведоше у детињство.“¹¹

Врло је важан моменат за Радуновићеву поетику и начин структурирања приче фантастичне садржине *улазак* и *излазак* главног јунака из фантастичности. На пример у причи „Под морем“ после одржаног предавања из биологије о тајнама дубина плавог мора одржаног видео пројектором, што је Јовици помогло да се још дубље уживи у приказивању, он је кренуо после петог часа једног новембра уским путићем према кући: „Ишао је погнуте главе, замишљен. Одсутан. Био је сам. Око њега шибље. И шевар. Ни на шта око себе није обраћао пажњу па није ни осетио кад је ушао – у море!“¹²

Прелазак из простора реалне у простор фантастичне средине омогућила је дечакова одсутност, реална перцепција околине. Он се само у свести пребацио из једног у други свет не прекидајући ход у реалном простору. Враћање из фантастичног света у реални свет није статично. Тај прелаз је остварен са много више напетости. Извршен је толики психолошки притисак на свест главног јунака, да је он морао да се уплаши за сопствену егзистенцију: „Неочекивано залајаше пси! Јовицу притиште ужасан страх. Готово се укочи: морски пси!“¹³

Као да га је из представљеног света било могуће вратити, отерати само великом претњом егзистенцији. Он је ту претњу озбиљно схватио. И баш кад је претрнуо и помислио да је „крај, крај је свему“, пси нису више лајали већ су скакутали око њега весели ски-

¹¹ Милорад Радуновић, „Пољем, гором“, стр. 27.

¹² Исто, стр. 37.

¹³ Милорад Радуновић, нав. дело, стр. 38.

чећи и увијајући се око његових ногу: „Па то су Гаров и Шаров, његови пси! Тргао се, протрљао чело и брзо потрчао према кући.“¹⁴

Тако је Јовица срећно преведен из света фантастике у свет реалности. Као што је био неопходан видео пројектор да би се појачала сугестибилност морске слике, тако је било неопходно нешто са чим је могуће успоставити аналогну везу између света реалности и света фантастике, а што ће Јовицу вратити у свет којим је ходао. Да Радуновић није нашао срећно решење са псима, који повезују оба света, Јовица би остао заувек изгубљен у свету фантастике. Ако до тога не би дошло онда би деловао естетички ретардирано, другим речим казано – уметнички неостварено.

На крају, да закључимо. Радуновићево приповедно стваралаштво за децу тек се открива. По свему судећи, нити су објављене приче једине приче за децу, нити је само писао приче за децу. Тако да овај сегмент Радуновићевог стваралаштва представља далеко већу непознаницу но што се чини. Није искључено да још много тога Радуновић има у рукопису. Све то ће истраживачима и тумачима књижевних чињеница бити доступно касније када ће бити могуће и целовито сагледавање стваралаштва овог књижевника и његовог смештања у историјски контекст српске књижевности.

Игрокази

Поред тога што се Радуновић огледао у лирском и кратком прозном стваралаштву није изостало ни његово интересовање за драмско стваралаштво. Његово драмско стваралаштво је публиковано у књизи „Глумораста“ (1995) у Подгорици. У овој збирци кратких драмских текстова, игроказа за децу, које Драгутин Огњановић назива *једночинцима* и *драмолетима*¹⁵, Милорад Радуновић је на суптилан начин обухватио већину догађаја који су важни за обележавање једног срећног детињства и његовог привођења правом напредном одрастању. Зато можемо рећи да су и ови драмолети потпуно ангажовани и преокупирани тенденцијом да заокупљањем деце пажње поуче и упуте на прави смер. То је један од пресудних значаја ових игроказа.

Просто је невероватно, будући да је наша књижевност за децу најмањкавија управо са драмским текстовима за децу, Радуновиће-

¹⁴ Исто.

¹⁵ Драгутин Огњановић, „Милорад Радуновић: Глумораста“, у: Милорад Радуновић, „Глумораста“, Народна библиотека „Радослав Љумовић“, Подгорица, 1995, стр. 91.

ви драмолети некако остају по страни иако су препоручени од стране једног од најзначајних критичарских пера у области проучавања књижевности за децу, Драгутина Огњановића¹⁶. Изгледа да се овде сучељавамо са критичарском немарношћу.

Знамо да су, од драмских писаца за децу, данас најзаступљенији Гвидо Тартаља, Драган Лукић, Александар Поповић¹⁷, Стојанка Грозданов-Давидовић, Александар Антић, Мирослав Настасијевић, Јованка Јоргачевић, Лаза Лазић, Љубомир Фелдек, Владимир Андрић, Мирко Петровић, Душан Радовић и други. Опет, можемо приметити да нису сви драмски текстови на висини задатка чак ни ових најзаступљенијих аутора у читанкама и лектури. То говори да је било простора да се и неки од играка Милорада Радуновића могао уврстити као штиво за обраду у основним школама.

Међутим, чини се да је његова ненаметљивост, поштење и дубоко уверење да ће све надоместити само рад допринело да Радуновић буде један од најпознатијих непознатих лиричара и писаца за децу. Разлог томе је надасве интелектуална лењост књижевно-критичког апарата, који се слепо држи својих писаћих столова. Наиме, све што је дошло до писаћег стола критичара, дакле, најчешће на њихову кућну адресу, то може бити узето у обзир. Изгледа да никоме и не пада на памет да мало прочешља текућу продукцију, било по библиотекама, било по интернету и да се шире информише о новопрстиглим књигама, или књигама које одавно постоје и само чекају да буду прочитане.

Читава збирка играка „Глумораста“ структурирана је из, назовимо, два циклуса, два засебна дела – „Игре“ и „Игре воћа“, који су носећим семантичким кодом – игра, комплементарни и творе кохерентну структуру књиге.

Први део обухвата тридесет драмолета. Сваки од њих је везан за поједину животно-сазнајну ситуацију у детињству. Зато је сваки од ових играка лекција из живота, културе или правописа. Поука је саопштена лагано, неосетно, кроз игру. Већ то показује један изузетан не само песнички већ и предавачки дар Милорада Радуновића. Он никако није поуку стављао изнад игре, а опет, кроз игру је све рекао. У том смислу, понављамо, он представља претечу савременој тежњи активне наставе и ангажованог учења.

¹⁶ Исто.

¹⁷ Александар Поповић је управо због недостатка драмских текстова за децу морао драмски да обрађује и преобликује бајке и друге текстове како би задовољио потребе деце. О томе погледати: Мишивоје Млађеновић, „Сценске бајке Александра Поповића“, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад, 2005.

Радуновићеви игрокази су везани радњом за школу („Испит“, „Коме то редар треба“), израду домаћих задатака („Разговор са тишином“, „Преврни јастук“), надмудривање („Испит у Сладиграду“, „Домаћи је а није“, „Питање за јунаке“, „Баба корњача“, „Незнанац у белом“, „Како тата воли“, „Паметна будала“), ђачко дружење („Откуд они то знају“, „Бориша неће штрикано“, „Барбика“, „Дуга“), несташлуци брата и сестре („Кокошка“), отац и мајка са децом („Пјевачице“, „Јела није јела“, „Запамћена прича“, „Отац и син“, „Дједова ожица“) и игру речи („Косидба“, „Да се језик сломи“, „Разговор са тетом“, „Роцена у Печи“, „Кад странци говоре српски“, „Себе или се“).

Има игроказа који нису успешно до краја доведени, било да је крај непримерен садржини игроказа („Испит“); било да је реч о познатим заплетима („Откуд они то знају“, „Цифре“); било да је реч о познатим, већ давно усвојеним шалама на рачун других нација („Кад странци говоре српски“); било због изразите етичке тенденциозности која исувише одаје присуство аутора („Барбика“), па садржина игроказа делује патетично и услед пренаглашене патетичности, или у другим примерима усиљеног хумора долази до осипања драмске тензије и динамичности простирања радње, који су основни услов за оствареност кратких драмских форми. Јасно, при томе треба имати у виду да ми говоримо о драмским формама које обимом захватају радњу од неколико минута.

Важно је истаћи да је далеко већи број оних игроказа који су ванредно успели. Опет, истицања је вредно да је већина тих игроказа везана за језичке игре. Ту се поново Радуновић потврђује као језички виртуоз, који не само да добро познаје прозодију српског језика већ и савршено познаје семантичке језичке и правописне недоумице.

Поред тога што игроказима, савим лежерно кроз вербалну игру, Радуновић уводи рецепцију у семантичко обиље српског језика, хомонимне и синонимне језичке облике („Јела није јела“, „Паметна будала“ и друге), то семантичко обиље још више богати скретањем пажње рецепције на посебно, да кажемо архаично трајање српског језика, преко појединих личних имена, колективних назива, топонимије, хидротопонимије, назива појединих оруђа и њихових делова, али и поља, брда, река итд. Ту је идеалан пример игроказ „Косидба“.

У другом делу књиге главни ликови игроказа су разна воћа: јагода, малина, орах, купина, дуња, рибизла, шефтелија, кајсија, бресква, шљива, џанарика, крушка, мушмула, дуња, трешња, и вишња. Дакле, све битније воће које успева на нашим просторима, и

још, које може једно од другог калем примати, што успоставља дубљу структуралну везу између главних ликова овог циклуса. Чини се као да је Радуновић тежио да направи један живородни колоплет који се не да раскинути.

Ови игрокази су углавном структурирани у везаном говору. То олакшава њихово учење и чини их ближим најмлађим, предшколским нараштајима. Њихове садржине могу бити врло занимљиве предшколском узрасту, тим пре што ће се на сасвим другачије саопштен и сугестибилан начин упознати са воћем са којим до тада нису били упознати.

На крају, можемо констатовати да су се у пракси врло добро показали ови игрокази. Наиме, до нас су дошле информације да су различитим поводима ови игрокази успешно закупили пажњу, како деце тако и одраслих. Игрокази су најчешће играни на сцени о прославама Светог Саве, ђачке славе, дана школе и приредби за дочек првака. Игроказе су ученици, пре свега млађих разреда, успешно прихватили, овладали њима и приказали их на сцени. То већ доказује и употребну вредност ових игроказа. Чињеница да се и данас изводе ови игрокази, у нешто модификованим облицима, у појединим школама у општинама поморавског региона говори о њиховој естетичкој и дидактичкој виталности. Кажемо „модификованим“ облицима, јер су их учитељице дограђивале, додавале и одузимале. Зато можемо рећи да Радуновићеви игрокази данас представљају одраз колективног стваралаштва. То је још један доказ у низу да је његово дело неутуђиви део колективног друштвеног садржаја. То чини да се његово дело успешно остварује у свим сегментима белетристичког изражавања.

Цитирана дела

Јекнић 1998: Д. Јекнић, *Српска књижевност за децу, историјски преглед 2*, МАК, Београд, 1998.

Радуновић 1980: М. Радуновић, *Пољем гором*, Јединство, Приштина, 1980.

Радуновић 2004: М. Радуновић, *Дивљи голубови*, Српска књига, Рума, 2004.

Огњановић 1995: Д. Огњановић, *Милорад Радуновић: Глумораст*, у: Милорад Радуновић, „Глумораст“, Народна билиотека „Радослав Љумовић“, Подгорица, 1995.

Литература

- Андрејевић 2006: Д. Андрејевић, *Савремена српска поезија Косова и Метохије*, Баштина, св. 20/2, Приштина-Лепосавић, 2006, стр. 253–289.
- Петровић 2006: Т. Петровић, *Лисци и књиге*, Народна библиотека Јагодина, Јагодина, 2006.
- Јашовић 2008: П. Јашовић, *Транспозиције књижевности за децу*, Багдала, Крушевац, 2008.
- Млађеновић 2005: М. Млађеновић, *Сценске бајке Александра Поповића*, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад, 2005.
- Радуновић 1982: М. Радуновић, *Пороснице*, Јединство, Приштина, 1982.
- Радуновић 1992: М. Радуновић, *По невесту, по небелу*, Вук Караџић, Параћин, 1992.
- Радуновић 1999: М. Радуновић, *Песме загонетке*, Српска књижевна задруга, Београд, 1999.
- Радуновић 2000: М. Радуновић, *Морска колијевка*, Клуб Катунште, Никшић, 2000.
- Радуновић 1982: М. Радуновић, *Окићени дан – сабране песме за децу*, Народна библиотека „Радосав Љумовић“, Подгорица, 2000.
- Радуновић 2001: М. Радуновић, *Родила година сина до сина*, Нолит, Српска књига, Београд, Рума, 2001.

РЕЗЈУМЕ

В этой работе мы показали лишь один из сегментов беллетристического выражения Милорада Радуновича. Эта работа представляет собой введение в его разнообразную беллетристику. Исследование начато с беллетристического выражения для детей, так как по отношению к поднебесью, к которому Милорад Радунович принадлежит, его труд совершает своеобразный поворот – доказывает, что литературу того поднебесья необходимо рассматривать с аспекта беллетристического творчества для детей. Также мы доказали, что Милорад Радунович как человек и творец маргинализован.

В начале семидесятых и поздних восьмидесятых годов его творчество было оставлено в стороне из-за страха от возможных репрессий. Позже, с конца девяностых и до наших дней его творчество маргинализуется по двум причинам: первая касается недостатка информации у историков и критиков, а вторая касается мысли, что труды Радуновича часто выглядят анахронно. Эта работа стремится в определённой мере реабилитировать.

литировать личность Милорада Радуновича и показать его забвение хотя бы за нюансу необходимым, а с другой стороны обратить внимание наших читателей на беллетристику этого литератора, как и необходимость рассматривать его труды в контексте современного ему времени.

SUMMARY

We have emphasized only one segment of the literary expression of Milorad Radunovic in this paper. Therefore, this paper is a kind of introduction into his versatile literary work. Our starting point was his literary work for children, for in the light of the region Milorad Radunovic belongs to, his work proves that literature of that region should be studied from the aspect of the literary work for children, too. We pointed to the fact that Milorad Radunovic was marginalized both as a man and a poet. During 70ties and later 80ties his work was put aside due to the fright from the possible repercussions. Later, during 90ties up to these days his work was marginalized for two reasons: first reason concerns the lack of information of both historians and the critics, and the other one lies in the fact that Radunovic's work often appears anachronistic. This paper has an aim to try to, some extent, rehabilitate Milorad Radunovic as a person and his imprisonment at least for a nuance more worthwhile. On the other hand, this paper tries to attract attention of our audience of readers to the literary work of this writer, as well as to stress a need for an evaluation of his work in the context of time when it was written.